

Література:

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Критичне мислення учнів початкових класів. Практична психологія та соціальна робота. 2005. № 4. С. 37-42.
2. Большакова І. Розвиток критичного мислення. Початкова освіта. 2012. № 11. С. 3-7.
3. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П. Критичне мислення: як цього навчати. Харків : Основа, 2007. 108 с.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Основи критичного мислення: навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи / О. І. Пометун та ін. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 192 с.
6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення: 14.04.2019).
7. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд та ін.; наук. ред., передм. О. І. Пометун. Київ : Плеяда, 2006. 220 с.

Гринюк О. С., Педенко В. П.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ І ЕКОЛОГІЇ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються сьогодні в суспільстві, зумовили необхідність докорінного оновлення системи освіти України, яке полягає у її перетворенні на інноваційне середовище, в якому учасники освітнього процесу отримують навички та вміння самостійно здобувати знання і застосовувати їх у практичній діяльності [3].

Сучасний зміст екологічної освіти в Україні – це науково обґрунтована система загальнокультурних і громадянських компетентностей та сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, самої себе. У цій системі особливе місце належить школі – найважливішій ланці становлення особистості. Домінуючим напрямком екологічної освіти в світлі освітніх реформ є формування екологічної грамотності учнів, через усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини.

Екологічна грамотність формується на основі екологічної культури і є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства, узгодження економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку. У словнику з екології зазначено, що екологічна культура – це етап і складова частина загальносвітової культури; сукупність знань, вмінь, соціальних та інженерних норм, керуючись якими людина усвідомлює себе і відповідним чином діє як частина природного середовища і як суб'єкт, який відповідає перед наступними поколіннями людей за збереження середовища життя [2, с.76].

Екологічна культура складається з трьох взаємопов'язаних складових:

➤ перша складова – накопичення екологічних знань, що передбачає дослідження учнями на уроках біології і екології досвіду природоохоронної

роботи (анкети, бесіди, випуск стінгазети); оволодіння знаннями про екологічну ситуацію в Україні (бесіди, екскурсії, відеофільми); ознайомлення з традиціями культури природокористування нашого народу; оволодіння знаннями про охорону рослин та тварин (екологічні прогулянки, збирання гербаріїв тощо);

➤ друга складова – становлення екологічних переконань. Через диспути, обговорення, дискусії, утвердження власної позиції у класі, школі, за допомогою конкретних справ, пов'язаних з біологією і екологією, формується переконання в тому, що до природи треба ставитися відповідально, берегти все живе; розв'язувати екологічні проблеми можна тільки спільними зусиллями, на основі знань законів природи.

➤ третя складова – екологічна діяльність, яка включає:

– природоохоронну діяльність (ведення щоденників спостереження за природою, догляд за кімнатними рослинами, клумбами біля школи, конкретна трудова діяльність екологічних бригад); біологічна розвідка околиць, польові ігри на природі «Як посадити сад», «Як розбити квітник»;

– пропагандистську діяльність: розповіді про природу рідного краю, проведення уроків біології і екології з акцентами на те, що конкретно і як потрібно охороняти в природі; складання пам'яток, біологічних анкет, інформаційних листівок;

– ігрові форми діяльності: конкурси, конкурси-аукціони (на знання якої-небудь теми, пов'язаної з природою); проекти з охорони навколишнього середовища, конкурс розповідей про рослини, тварини; вікторини, пізнавальні екскурсії.

Формування на даних уроках екологічної культури учнів є і метою і результатом екологічної освіти, а умовою для її формування постає упровадження в навчальний процес інноваційних технологій.

Інноваційна освітня технологія – сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання і управління, об'єднаних єдиною метою, добір операційних дій учителя з учнем, у результаті яких суттєво покращується мотивація учнів до навчального процесу [1].

Ефективність сучасної екологічної освіти залежить від ряду факторів, серед яких одне з головних місць належить вибору педагогічних технологій, методів та окремих прийомів. Серед інноваційних освітніх технологій виділяють: інтерактивні, метод проектів, мультимедійні, ігрові, та багато інших. Завдяки даним технологіям, навчання урізноманітнюється цікавими творчими пошуками та відкриттями, традиційний урок перетворюється в інноваційний, а це, в свою чергу, сприяє розвитку креативного мислення і гармонійному формуванню творчої та компетентної особистості учнів.

Кожен етап уроку з біології і екології повинен бути правильно побудований, викликати інтерес в учнів та бажання працювати далі. Робота повинна бути цілеспрямованою, учні мають розуміти, для чого вони виконують певне завдання та яким має бути результат.

Однією із перспективних і дієвих педагогічних технологій екологічного виховання та навчання на даних уроках є *метод проектів*. Стратегія даної технології полягає у співпраці учителя й учня на рівні

проективної діяльності. Реалізація спільного проекту формує в учнів уміння висувати екологічно обґрунтовані гіпотези, пропозиції, робити узагальнення, критично ставитись до екологічної інформації, у результаті чого школярі усвідомлюють цілісність природи Землі, єдність її процесів, зв'язок людини з природою. Вони розуміють, що їхня діяльність, поведінка щодо природи повинні узгоджуватися з її законами, вони навчаються передбачати очікувані наслідки, усувати негативні причини, знаходити і їй приймати спільне рішення. Лише за таких умов сформується почуття відповідальності за долю природного середовища.

Сучасними в реалізації біологічної та екологічної освіти є застосування *мультимедійних технологій*, зокрема навчальних комп'ютерних технологій, що сприяє навчанню школярів моделювання екологічних ситуацій, обробки результатів спостереження, що значно розширюватиме кругозір, зближує навчання з життям, надає інформацію про проблеми взаємодії між людьми й довкіллям.

Застосування *особистісно-орієнтованої* педагогічної технології відіграє провідну роль у формуванні громадянської відповідальності школярів та гуманного і дбайливого ставлення до сусідів по планеті; наполегливості, стриманості у бажаннях; самооцінювання своїх вчинків. Методика вказаної вище технології ґрунтується на індивідуальному підході до кожного учня, урахуванні навчальних можливостей, темпу навчання, здібностей. Основною ідеєю є розвивальний підхід, тобто не надання вчителем готових знань з біології і екології, а навчання уміння їх здобувати та переносити в реальні життєві ситуації.

Зазначені технології ґрунтуються на інтерактивному (діалоговому) навчанні, коли у процесі діалогу вчитель спонукає учня до спільної діяльності.

Слід зауважити, що в процесі як формування, так і підвищення рівня екологічної культури досить ефективним є *ігровий підхід* (або *імітаційне моделювання*), що включає створення особливого простору навчальної діяльності, у процесі якого учень готується розв'язувати життєво важливі екологічні проблеми й реальні утруднення, «проживаючи» ці ситуації та способи їх подолання під час ігрової пізнавальної діяльності [4, с.108]. Виховна ефективність екологічної діяльності зростає за тієї умови, коли учні є не лише виконавцями, а й її організаторами. Саме тому треба давати більше творчих завдань, котрі вирішуються колегіально, у співпраці, спонукають до пошуку об'єктів впливу, до раціоналізаторських ідей і розв'язання проблем. Розглядаючи застосування добрив для підживлення рослин в процесі вивчення теми «Мінеральне живлення», учитель звертає увагу учнів на правильне їх використання і збереження. На основі повсякденного досвіду і отриманих знань учням пропонується зробити висновки про те, що надмірне використання добрив, недотримання вимог до їх зберігання та внесення руйнує життя тварин і мікроорганізмів які мешкають у ґрунті, призводить до забруднення водойм, що спричиняє отруєння водних організмів і призводить до заболочення водойм. Важливість і потрібність виконуваної діяльності дає учням відчуття потреби

діяти, задоволення кінцевим результатом, причетності до вирішення глобальних проблем, готує до продуктивної праці в різних галузях виробництва, до свідомого самостійного життя у злагоді з природою.

Отже, формування і постійне підвищення рівня екологічної культури учасників освітнього процесу – важливе завдання Нової української школи. Важливо виховати особистість, здатну бачити, відчувати і передбачати стан довкілля, вміти зберегти і відновити його, розуміти місце людини в ньому.

Література:

1. Грузда І. В. Впровадження інноваційних методик та технологій у освітній процес <https://vseosvita.ua/library/vprovadzenna-innovacijnih-metodik-ta-tehnologij-u-osvitnij-proces-116258.html>.
2. Лановенко О. Г., Остапішина О. О. Словник – довідник з екології : навчально-методичний посібник. Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2013. 226 с.
3. Реформа освіти та науки [Електронний ресурс]: Урядовий портал. Режим доступу: www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. К.: Видавництво А.С.К., 2003. 192 с.

Данилюк С. С.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ШКОЛИ

Система освіти України наразі переживає період модернізації, що супроводжується безперервним пошуком нових підходів до підвищення якості навчання. Одним із напрямів розвитку системи освіти в сучасних умовах є реалізація принципу соціального партнерства, яке розуміється як цілеспрямовано організовані школою добровільні та взаємовигідні відносини рівноправних суб'єктів, які формуються на основі зацікавленості всіх сторін у створенні умов для розвитку школярів. Створюється воно і з тієї причини, що для розв'язання деяких проблем в освіті потрібні зусилля всього суспільства, а не лише однієї з його складових – школи.

Грамотно побудовані відносини між школою і суспільством (соціальним оточенням), дійсно, дозволяють створювати комфортніший простір, в якому орієнтується і розвивається учень. Це також сприяє тому, щоб учень мав можливість реалізовувати свою індивідуальну освітню програму для здійснення власної творчої, проєктувальної, науково-дослідницької діяльності, охоплюючи при цьому певні, необхідні йому, види пізнавальної, трудової, художньо-творчої, громадської, спортивної діяльності.

Що ж таке «партнерство» у відносинах сторін і суб'єктів сфери освіти? Чим воно відрізняється від інших форм взаємодії? Очевидно, що в змісті відповідного поняття й діяльності в освіті мають проявитися принципи партнерства, відпрацьовані в інших сферах: політичній, економічній, соціальній. Досвід партнерства в цих сферах говорить про те, що основою партнерських відносин є: рівноправність, добровільність